

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска ПРАКТИЧНИ ИДЕИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ (начини како да се добие фидбек -повратна информација од студентите) Biljana Ivanovska, Ph.D. PRACTICAL IDEAS FOR TEACHING (HOW TO OBTAIN STUDENTS FEEDBACK)	9
м-р Весна Коцева, м-р Татјана Уланска ПОТРЕБА ОД ВОВЕДУВАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА ЧАСОТ ПО НЕМАЈЧИН ЈАЗИК Vesna Koceva M.A., Tatjana Ulanska M.A. THE NEED FOR INTRODUCTION OF ACTIVITIES FOR INPUT PROCESSING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	13
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ЛЕКСИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА Nina Daskalovska Ph.D., Biljana Ivanovska Ph.D. LEXICAL COMPETENCE	19
д-р Брикена Џафери, д-р Гезим Џафери ПРЕЧКИ ВО УЧЕЊЕТО И УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК Brikena Xhaferri Ph.D., Gezim Xhaferri Ph.D. LEARNING DISABILITIES AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION	33
м-р Марија Тодорова, м-р Даринка Маролова НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО ТРАНСКУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА Marija Todorova M.A., Darinka Marolova M.A. NON-VERBAL COMMUNICATION AS A TRANSCULTURAL CATEGORY ..	39
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, Ана Ѓорѓева ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ИГРА Emilija Petrova Gjorgjeva Ph.D, Ana Gjorgjeva LEARNING FOREIGN LANGUAGE THROUGH GAME	43
м-р Јане Јованов, Елена Тупаревска КОРИСТЕЊЕ НА ВИДЕОМАТЕРИЈАЛИ ВО ПОЧЕТНАТА ЕТАПА НА ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК Jane Jovanov M.A., Elena Tuparevska THE USE OF VIDEO MATERIALS IN EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING	55

д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ПЕРСОНАЛИЗАЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК НЕ Е САМО НАУКА, ТУКУ И УМЕТНОСТ Biļjana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. PERSONALIZATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IS NOT ONLY SCIENCE BUT ART AS WELL.....	65
м-р Марија Тодорова СЕМИОТИЧКИ АСПЕКТ И СИСТЕМНОСТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС Marija Todorova M.A. SEMİOTIC ASPECT OF THE SPANISH LANGUAGE AND THE LANGUAGE AS A SYSTEM IN THE TEACHING PROCESS	69
м-р Весна Коцева КООПЕРАТИВНОТО УЧЕЊЕ КАКО МЕТОД ЗА РАЗВИВАЊЕ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ ВЕШТИНИ Vesna Kocева M.A. COOPERATIVE LEARNING AS A METHOD FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS	77
д-р Нина Даскаловска МЕНТАЛЕН ЛЕКСИКОН Nina Daskalovska, Ph.D. MENTAL LEXICON	83
д-р Снежана Ставрева Веселиновска ЗОШТО ДЕЦАТА ПОМИНУВААТ ПОМАЛКУ ВРЕМЕ ВО ПРИРОДНАТА СРЕДИНА Snezana Stavreva Veselinovska Ph.D. WHY CHILDREN SPEND LESS TIME OUTDOORS	95
м-р Загорка Донска ЗАСТАПЕНОСТА НА МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПРЕДМЕТНА НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Zagorka Donska, M.A. THE PRESENCE OF THE MORAL VALUES IN THE TEXT-BOOKS OF MACEDONIAN LANGUAGE IN THE PRIMARY EDUCATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA	107
м-р Мима Костова КОМПАРАТИВНИОТ ПРЕГЛЕД НА МЕРКИТЕ ПРОТИВДЕВИЈАНТНОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС Mima Kostova M.A. COMPARATIVE REVIEW OF THE MEASURES AGAINST DEVIANT PUPIL BEHAVIOR IN THE PAST AND NOWADAYS	115

м-р Даринка Маролова КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Darinka Marolova M.A. CONSECUTIVE INTERPRETATION	123
м-р Јована Караникиќ ПРЕДИЗВИК И ПРЕВОДЛИВОСТ НА ТОПОНИМИТЕ: СТАРАТА ЧАРШИЈА И БИТ-ПАЗАР ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКАТ КНИЖЕВНОСТ. Jovana Karanikik M.A. THE CHALLENGE AND THE TRANSLATABILITY OF THE TOPONYMES: STARA CARSIIJA AND BIT-PAZAR IN THE ITALIAN TRANSLATIONS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY LITERATURE	129
м-р Даринка Маролова, Костадин Голаков УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ Darinka Marolova M.A., Kostadin Golakov INTERPRETER'S ROLE AND IMPORTANCE	137
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska Ph.D., Nina Daskalovska Ph.D. MODAL PARTICLES IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR MACEDONIAN COUNTERPARTS	145
м-р Драгана Кузмановска, м-р Биљана Петковска ИМЕНСКИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО КОМПОНЕНТАТА ЗООНИМИ РАЗГЛЕДУВАНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК. Dragana Kuzmanovaska M.A., Biljana Petkovska M.A. NOUN PHRASES WITH ZOONYM COMPONENTS IN MACEDONIAN, GERMAN AND ENGLISH	151
д-р Марија Кусевска ЗА ПОИМОТ ЛИЦЕ ВО ПРАГМАТИКАТА Marija Kusevska Ph.D. ON THE NOTION OF <i>FACE</i> IN PRAGMATICS	157
д-р Марија Леонтиќ АТАТУРК, ТУРСКИОТ ЈАЗИК И АЛФАБЕТСКАТА РЕФОРМА Marija Leontik, Ph.D. ATATURK, TURKISH LANGUAGE AND THE ALPHABETIC REVOLUTION.	167
д-р Октај Ахмед ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН Oktaj Ahmed Ph.D. THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION	175

- д-р Виолета Николовска**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ
Violeta Nikolovska Ph.D.
STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT 183
- д-р Ранко Младеноски**
ДЕЛАТА НА МАЖОВСКИ, ЦЕПЕНКОВ И ПРЛИЧЕВ
ЗА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE WORKS OF MAZHOVSKI, CEPENKOV I PRLICHEV RELATED TO
ALEXANDER III OF MACEDON 189
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ НА
БАЛКАНОТ
Jovanka Denkova Ph.D, Mahmut Celik Ph.D
„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH - AN
AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES ON THE
BALKANS 197
- м-р Ева Велинова**
ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО
МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА
Eva Velinova M.A.
THE POLITICAL THOUGHT AND THE LITERARY WORK OF NICCOLO
MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY 203
- д-р Луси Караниколова**
ЗА РАСКАЗНОСТА ВО ЛИРСКИ КОНТЕКСТ
(Кон „Гулабии“ на Станко Враз)
Lusi Karanikolova Ph.D.
ON THE NARRATIVENESS IN LYRICAL CONTEXT (IN „GJULABII“ BY
STANKO VRAZ) 211
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ТВОРЕШТВОТО НА ХУСЕЈИН СУЛЕЈМАН ВО КОНТЕКСТ НА
ЦЕЛОКУПНАТА ТУРСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА
Mahmut Celik Ph.D., Jovanka Denkova Ph.D.
THE WORK OF HUSEIN SULEIMAN IN THE CONTEXT OF THE
OVERALL TURKISH CHILDREN’S LITERATURE 217
- д-р Марија Емилија Кукубајска**
КНИЖЕВНОСТА, КУЛТУРАТА, НАУКАТА И РЕЛИГИЈАТА
ЗА ПОИМАЊЕ НА КОНЕЧНОСТА И ВЕЧНОСТА
Marija Emilija Kukubajska Ph.D.
LITERATURE, CULTURE, SCIENCE AND RELIGION AND THEIR
APPROACH TO ASPECTS OF FINITENESS AND ETERNITY OF LIFE 223

м-р Снежана Кирова ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА Snezana Kirova M.A. HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE	233
д-р Весна Мојсова-Чепишевска ПИНОКИО И ШЕЌЕРНОТО ДЕТЕ Vesna Mojsova-Chepisevska, Ph.D. PINOCCHIO AND THE SUGAR CHILD	239
м-р Наталија Поп Зариева КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА КАКО СРЕДСТВО И МЕДИУМ ЗА РАЗВИВАЊЕ ПОЗИТИВНИ МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ Natalija Pop Zarieva M.A. LITERARY WORKS AS A MEANS AND MEDIUM FOR DEVELOPING POSITIVE MORAL VALUES WITH YOUNG PEOPLE	249
м-р Јадранка Бочварова, Зоран Павлов МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ Jadranka Bocvarova M.A. Zoran Pavlov STUDENTS' MOBILITY	257
д-р Трајче Нацев САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА ВО ГРАДОТ БАРГАЛА ОД IV ВЕК ДО КРАЈОТ НА ПРВАТА ДЕЦЕНИЈА НА VII ВЕК Trajce Nacev Ph.D. SACRAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF BARGALA FROM THE IV CENTURY TO THE END OF THE FIRST DECADE OF VII CENTURY	267

УДК: 321.01”15”(049.3)
821.131.1-2(049.3)

Прегледен труд
Review paper

ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА

м-р Ева Велинова¹

Апстракт:Целта на овој труд е да разгледа неколку основни премиси од филозофската, политичка и книжевна мисла на Николо Макијавели. Во онаа мера во која ни дозолува обемноста на овој текст, сакаме да ги посочиме недоразбирањата, односно категоризациите кои неосновано беа поврзувани со делото на Макијавели, како и полемичноста на ставовите изнесени во неговото дело „Владетелот“. Во првиот дел од трудот ги наведуваме гледиштата кои го карактеризираат востановеното сфаќање на макијавелизмот, како и критичката мисла која се обидува да ги објасни на научен начин премисите на авторот, додека во вториот дел ја проследуваме разработката на конкретните пасажи од текстот. Макијавели со векови претставувал симбол на бескрупулозност, на сурова политика и оправданост на аморалот. Посветувајќи ја својата книга на Лоренцо де Медичи, тој создава всушност збирка од совети кои треба да му помогнат на владетелот во неговата пракса. Од друга страна пак, неговата дополнителна дејност како книжевник и комедиограф ја презентира во нова светлина неговата творечка работа и зборува за богата и разнолика креативна дејност.

Клучни зборови: макијавелизам, дилематски говор, политика

THE POLITICAL THOUGHT AND LITERARY WORK OF NICCOLO MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY

Eva Velinova, M.A.¹

Abstract: The purpose of this paper is to consider a few basic premises of the philosophical, political and literary thought of Niccolo Machiavelli. To the extent that allows the scope of this paper, we wish to point out the misunderstandings or the unfounded categorization that were associated with the work of Machiavelli and the polemics of the attitudes expressed in the work *The Prince*. In the first part of the paper we point out the views that characterize the traditional understanding of the machiavellism and the critical

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

thinking that sought to explain in more scientific way the author's premises, while in the second part we trace the elaboration of specific passages of the text. Machiavelli represents for centuries a symbol of ruthlessness, of crude policy and realistically supported viability of the immoral behavior. Dedicating his book to Lorenzo de Medici, Machiavelli actually wrote a collection of tips that should help the ruler in his practice. On the other hand, his additional work as writer and comedian presents a new light on his creative work and talks about his rich and varied creative activity.

Key words: *machiavellism, dilemmatic speech, politics*

Вовед

„Несреќата на Макијавели била во тоа што на *Владетелот* му дал лоша надворешност. Затоа и не треба да се чудиме ако на неговите современици им изгледал скандалозен. Тој имал смелост да го каже она што во негово време сите имале смелост да го прават; но поради некој општ срам, кој бара да се премолчува и она што сите го прават, неговите идеи предизвикале мачен впечаток“.²

Николо Макијавели, кој се смета за основач на науката за политиката, е еден од оние автори чиешто дела низ историјата предизвикувале непрекинати полемични дискусии и вжештени расправи, притоа честопати неосновано изедначувани со сурова бескрупулозност и груба неетичност. Истата парадоксална судбина ја имало и најпознато дело на Макијавели, политичкиот трактат „Владетелот“, кое во 1559 година било вклучено во индексот на забранети книги од страна на црквата, иако се верува дека и папската држава, како и останати апсолутистички режими, биле инспирирани од книгата.

Меѓутоа, паралелно со сличните ставови кои се обидуваат да го дисквалификуваат делото на Макијавели, постојат низа автори кои создале богат опус посветен на целта да ги објаснат и оправдаат неговите текстови. Објаснувањата се разновидни, почнувајќи од податокот дека ставовите на Макијавели не биле исклучиво негови, дека авторот се повикувал на традицијата и на писателите кои му претходеа за да ја формулира својата книга, а значајно е да се забележи дека меѓу овие автори спаѓаат и оние што уживаат глас токму на морализатори, како Тома Аквински на пример. Други критичари споменуваат алузии на моралниот живот на Макијавели, со што би се исклучила можноста за негови заложби за аморални дејства преку книгите. Трети за виновна ја земаат епохата во која живее и твори авторот и која се одликува со неминовна декаденција. Бекон Веруламски, на пример, зборува за тоа дека Макијавели само се преправал дека ги подучува владетелите како да управуваат со државата, а неговата

² De Sanctis, Francesco. (1888) *Saggi critici*. Napoli : A. Morano, p. 215.

прикриена цел била всушност да му се разоткрие на народот на кој начин може да се ослободи од механизмите на власта. Други, исто така, сметаат дека целта на делото било да се доведе владеењето на Медичи до степен на таква тиранија која неминовно би предизвикала бунт и несогласување од страна на народот и со тоа би била доведена до распаѓање. Но, нашата цел не е да ги бараме оправдувањата, туку да го реконструираме периодот на 16-вековна Италија на чие владеење се однесува делото на Макијавели.

Историскиот контекст на делото „Владетелот“

За да ги објасниме премисите на Макијавели и предусловите на неговото дело, најпрво ќе го разгледаме историскиот контекст во кој твори овој автор. Политички услови во кои живее Макијавели се одликуваат со бурни и наизменични промени на двата режими – едниот е републиканскиот, а другиот е оној на сињоријата Медичи. Но, исто така тоа е периодот на војните за Италија кои започнуваат во 1494 година, кога со доаѓањето на Карло VIII се случува бегството на Пјеро де Медичи, со што во Фиренца, родното место на Макијавели, се воспоставува Република. Таа трае сè до 1512 година кога Медичи се враќаат на власт со поддршка на Шпанија. Семејството Медичи ќе се одржи на власт петнаесет години, сè до падот на Рим во 1527 година. За време на републиканскиот режим, Макијавели бил на функцијата секретар на Републиката и бил испраќан на бројни мисии – кај кралот Луј XII, кај папата Јулиј II, кај хабсбуршкиот император Максимилијан. Токму оваа вклученост во републиканскиот режим ќе биде причина за неговото отстранување од јавниот живот во времето на Медичи. Изолиран во местото Сан Кашано каде што го живее својот егзил, Макијавели ќе ја започне книгата „Владетелот“, која ги резимира неговите дотогашни согледувања и искуства од политичкиот живот.

Културниот и државен напредок во Италија бил речиси секогаш во расчекор со состојбата во останатите европски земји – додека Шпанија е преокупирана со истерувањето на Маврите и воспоставувањето на династијата на Арагонците, а Германија ги воспоставува папството и кралството, Италија е во процес на разединување. Од друга страна, државната стабилност во рамки на Италија не секогаш коинцидира временски со културно богати периоди во истата земја. Во еден момент Италија се наоѓа во состојба на истрошеност на креативните сили и нејзиниот културен и државен подем како да запира кон крајот на XVI век и покрај тоа што таа веќе има создадено култура, која кај останатите држави треба допрва да се создава. Вреди да се прашаме на што се должи тој културен крах кој кореспондира, всушност, со времето во кое живее Макијавели и кога е напишано делото „Владетелот“.

Падот на културата во Италија во овој период треба помалку да се гледа во економските или политичките причини, а повеќе во опстојувањето и следствено, пропаѓањето на некои идеи, бидејќи во толкава мера

изумирањето на идеолошките сили знае да го разори постоењето на културните обележја. Италијанската декаденција е последица на постепената загуба на вербата во некои од претходно зацртаните идеали. Тие идеали на заминување во Италија биле обележани преку трите концепти – црквата, царството и комуните. На планот на црквата, тоа се однесува пред сè на постепената деградација на идејата за универзалната монархија пропагирана уште во делото на Данте „Монархија“, напуштање на идејата за канонското право кое требало да го штити народот од феудалноста, и сведување на црковните работи на ниво на лични интереси, на приграбување на заедничното земјиште и посед за сопствено богатење или за префрлање на имотот на име на своите роднини.

Од друга страна феудалистичкиот поредок, колку и да го оставал народот во состојба на неправедност, сепак ја одржувал идејата за историски континуитет на Италија, претставувајќи ја како еден вид логично продолжување на Римското Царство. Но, во еден момент, двете страни на италијанската политика, - гвелфите кои го репрезентираат папството, и гибелините кои ја репрезентираат царската власт - згаснуваат со надоаѓањето на т.н. комунално општество. Имено, во овој период и кралската власт мора да биде подвргната на општите закони, со што општеството се доведува до идејата за рамноправно и слободно дејствување. Граѓаните на комуналното општество можат да ги среќаваат одблиску царевите со кои се еднакви пред законот и кои повеќе не можат да бидат видени во некогашниот блесок и недостижност.

Што се однесува пак до слободарските идеи кои биле ветувани со воспоставувањето на комуните, истите брзо згаснале откако и така рамноправно поставените заедници раѓале поединци кои посакувале да ја тиранизираат околината за да се наметнат како нови владетели, на кои не им одговара животот во рамноправност. Оттука и комуните набрзо се трансформираат во сињории, кои на свое чело имаат еден апсолутистички владетел.

Во таквиот контекст кој му следи на средниот век, италијанската култура немала доволно време да се развие, почнала да приклучува кон постепенa декаденција која на почетокот не се исчитувала на појавната страна на живењето. Имено, внатрешното пропаѓање се навестувало во надворешниот раскош и луксуз кој со последните сили се обидува да го задржи престижот на една култура. Припадниците на тој период се потомствата на генерациите кои во минатото создавале, а чиишто плодови сега тие ги трошат неповратно преку материјалните уживања. Склоноста на кнезовите кон пирување, прослави и разврат ја доведува Италија до морална декаденција, која и покрај слободарските идеи кои на почетокот претставуваат нејзина творечка сила, сега стануваат всушност закана за нејзиното опстојување. Ретките мислителите од тоа време се свесни дека

единствено реформата е услов за нештата да бидат доведени во ред.

Друга влијателна фигура во тој период во Фиренца е свештеникот, речиси мистик, Цироламо Савонарола, кој апелира на свесност за моралната дегенерација на неговото опкружување и се залага за очистување кое може да следи со приклучувањето кон верата. Савонарола е радикален во изнесувањето на своите ставови против владеењето и начинот на живот донесен со Медичи. Макијавели е еден од следбениците на Савонарола, но додека Савонарола се обидува да ја излечи нацијата преку аскеза и мистицизам, посветување на верата и молитвите и проповедање да се оттргне народот од земните преокупации, казни и насилство кое не раѓа со плод, Макијавели се залага преку науката да го врати духовното здравје на народот.

Ставовите изнесени во делото „Владетелот“

Максимата по којашто Макијавели е препознатлив „Целта ги оправдува средствата“ и која всушност никаде не е спомената во делото, претставува прагматизам во управувањето со политичките работи, а не повик за оправданост на суровоста или цинизам. Делото „Владетелот“ се спротивставува на идеалистичката концепција на политиката во која исправноста на намерите би била доволна за да една политика биде окарактеризирана како успешна. Политичката акција треба да биде вреднувана според реалноста, односно резултатите од преземените потези, при што треба да се напуштат сите идеалистички замисли кои би го довеле владетелот до морализација на сопствената политика. Од суштинско значење во ставовите на Макијавели е разгледувањето на полето на политиката како место на вкрстување на судбината (fortuna) и волјата (virtu). Владетелот треба да ја поседува таа доблест која не е морал туку волја, за да ги надмине пречките кои ги задава неопходноста на судбината.

Оттаму доаѓа и модерноста на Макијавели, неговата тенденција да го црпи изворот на своето творештво од старогрчките мислителци, односно да се приклони кон секуларизација на политичката мисла. Макијавели се обидува да ја дефинира политиката независно од религијата, да го прикаже функционирањето на државата без Бог. Тој смета дека моралната концепција не треба да се поврзува со политиката, односно владетелот не треба да има постојан морал, туку да се приспособува на околностите. Меѓутоа, иако за него политиката и моралот се две нешта чијшто однос не е непроменлив, сепак тој не вели дека владетелот треба да биде аморален. Неговата констатација е дека кај владетелот може да постои пофлексибилно сфаќање за моралното дејствување ако околностите го наложуваат тоа и ако таквото дејствување е во полза на одржувањето на нацијата.

Како илустрација на мислата на Макијавели можеме да се задржиме на неколку од поглавјата кои ги предизвикаа контроверзите во јавноста. Макијавели всушност ја применува т.н. постапка на дилематски говор (*discorso dilemmatico*), воведувајќи две или повеќе тези кон кои е привидно рамнодушен и низ постепена аргументација се обидува да ги наведе причините кои треба да ја претстават едната од понудените тези како емпириски најуспешна. Една од овие интригантни теми е и онаа за прашањето дали е подобро владетелот да биде сакан или пак треба народот да се плаши од него³. За Макијавели е јасно дека е подобро владетелот да биде сакан, но со неговата прагматска мисла веднаш додава дека таквото нешто не е возможно без да се наруши единството на државата. Затоа и владетелот не треба да се вознемирува ако е сметан за суров, сè додека тоа го доведува народот во општа благосостојба. Од друга страна, вниманието на владетелот секогаш треба да е свртено кон тоа да не предизвикува омраза, бидејќи тоа би било закана и за него самиот и за неговата држава. Умереноста се наметнува како негов филозофски, но уште повеќе реално применлив став.

Другиот контроверзен став се однесува на прашањето за примената на средствата при владеењето⁴. Макијавели соопштува дека тие два принципа се препознаваат во поимите на *законот* и на *силата*. Иако поседувајќи хуманистичка свест признава дека законот им е својствен на луѓето, а силата на животните, сепак додава дека најчесто првиот принцип не е доволен ниту за управување со луѓето. Во тој момент владетелот треба да се однесува, алегориски кажано, како кентаур – спој од животно и човек, односно и како лисица и како лав, обединувајќи ги во себе одликите на итрината и на силата.

За да се разбере смислата и оправданоста на делото на Макијавели, треба да се започне со проследување на неговата филозофска мисла која започнува уште со „Десет книги на Тит Ливиј“. Тука Макијавели ја разгледува шемата на уредувањето на Стариот Рим и се обидува да ги одгатне причините за величественото опстојување во овој триумфален период за Италија. Од друга страна, во писмата и записите на Макијавели можеме да ги следиме размислувањата на авторот за време на неговите дипломатски мисии. Интересот на Макијавели секогаш се однесувал на тоа да се наоѓа во близината на владетелот од кого ќе може да ги научи вештините на проценувањето на околностите и на одлуките за дејствување. Вреди да се напомене дека во „Владетелот“ постојат тематски целини кои се однесуваат на начините на управување со војската, на добледтите и слабостите на владетелите, на видовите државни уредувања, како и на

³ Макијавели, Николо. (1993) Владетелот. Скопје: Култура, едиција „Идеи“. (1518), стр. 74.

⁴ Ibid., стр. 78.

историските околности во тогашна Италија – теми кои на делото му ја одземаат пропагандната функција и го вклучуваат во научните трактати од областа на политиката.

Макијавели како комедиограф

Интересно е да се спомене дека оваа девиза на Макијавели не се однесува само на политиката, туку може да биде пренесена на кој било животен контекст. Едно такво дело е комедијата *Мандрагола*⁵, која го претставува авторот на начин на кој не сме навикнале да го гледаме – како комедиограф, духовит согледувач на општествените збиднувања и на човечките карактери. Макијавели ја пишува „Мандрагола“ во 1518 година и ја посветува на Лоренцо де Медичи, за чијашто свадбена веселба истата е всушност за првпат изведена. Носителот на девизата во случајов не е владетелот, туку Лукреција која е венчана за старецот Нича, кој пак непоколебливо настојува да има потомство од овој брак. Меѓу ликовите, претставникот на ренесансната итрина е младичот Калимах кој смислува итрини за да се доближи до Лукреција. Тој успева да го излаже стариот Нича дека за да има потомство со Лукреција, таа треба да се напие од волшебната течност добиена од билката мандрагола, но несреќата се состои во тоа што првиот што ќе ја помине ноќта со Лукреција по испивањето на таа течност, нужно ќе биде усмртен. Решаваат да подметнат еден скитник кој треба да претставува жртва, но тоа е всушност преобразениот Калимах кој ја користи можноста за да и ја искаже својата љубов на Лукреција и да ја придобие нејзината наклонетост. На крајот сите се задоволни – Нича добива потомство иако не знае дека тоа е туѓо, Калимах ја освојува Лукреција и станува почитуваниот кум на детето иако е негов татко, а Лукреција добива млад љубовник. Употребата на стратегии за постигнување на целта и за остварување на сечии интереси ѝ дава на максимата на Макијавели нов, довитлив тон, кој во суштина ги разобличува и јавно посочува лицемеријата на општественото живеење.

Заклучок

Николо Макијавели ѝ припаѓа на групата најзначајни претставници на книжевноста во ренесансна Италија. На неговото дело „Владетелот“ не треба да се гледа како на цинична негативна исповед, туку како на научна книга која има своја строга структура и промисла во изнесувањето на политичките ставови. А Макијавели, пак, да се восприема како комедиограф и научник со богата и разновидна креативна дејност, а помалку како беспопштеден и циничен поттикнувач на песимистички филозофски идеи.

⁵⁾ Niccolò Machiavelli.(2010) *La Mandragola*, Plutone Edizioni Digitali.

Библиографија

1. Ѓурчинова, А. Узуновиќ, Л. (2007) *Италијанската книжевност од XIII до XVI век. Историски преглед, текстови и коментари*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
2. Макијавели, Николо. (1993) *Владетелот*. Скопје: Култура, едиција „Идеи“. (1518) De Sanctis, Francesco. (1888) *Saggi critici*. Napoli : A. Morano
3. *MACHIAVELLI. (March, 1827.)* - Thomas Babington, Lord Macaulay, *Critical and Historical Essays, Vol. I* [1825] Niccolò Machiavelli. (2010) *La Mandragola*, Plutone Edizioni Digitali.